

DIPLOMATIJA: SAVREMENA I EKONOMSKA

David Đ. Dašić, *Diplomatija: savremena i ekonomska*, Altera, Beograd, 2013, 834 str.

Novom knjigom *Diplomatija: savremena i ekonomska*, doktor David Dašić, univerzitetski profesor i bivši diplomata, obogaćuje našu stručnu literaturu sa izuzetno vrednim i korisnim delom u jednoj od oblasti političkih nauka – u međunarodnim odnosima koja su se tokom poslednjih decenija neobično brzo razvijala. Na razmeđi više dinamičnih društvenih aktivnosti, kao što su međudržavna diplomatija, ekonomski razvoj i komunikacije, „*ekonomska diplomatija*“ predstavlja relativno noviju oblast istraživanja kojoj je autor već posvetio jedno zapaženo delo (*Diplomatija – ekonomska multilateralala i bilateralala*, 2003). Nakon deset godina, autor je odlučio da izvrši kompletnu reviziju ranije knjige, koja već odavno nije dostupna na tržištu, integrišući je sa svojom knjigom *Savremena diplomatija*, objavljenoj 2008, koja takođe skoro da nije dostupna na tržištu. U oblikovanju knjige *Diplomatija: savremena & ekonomska* autor je posebno vodio računa o izmenama i novitetima koji su se zbili u međunarodnim političkim i ekonomskim odnosima i na svetskoj političkoj i privrednoj sceni tokom prve decenije 21. veka, a posebno u kontekstu velike ekonomske krize 2007/2008. Kako to na jednom mestu sa posebnim naglaskom iznosi sam autor: „*Ekonomska diplomatija je u usponu u celom svetu. Ona predstavlja srž i stub savremene diplomatije*“.

Jedan od posebnih kvaliteta ovog dela, koji se zapaža već na prvi pogled, leži u njegovoj izuzetnoj sistematičnosti i kompletnosti, što je uticalo i na obim samog rada. Ova sistematičnost, svojstvena i drugim radovima dr Davida Dašića, predstavlja poseban kvalitet imajući u vidu i namenu knjige - s jedne strane kao udžbenika namenjenog studijama savremene diplomatije i ekonomske diplomatije na visokoškolskim ustanovama, ali, s druge strane, i kao priručnika namenjenog širem krugu čitalaca i korisnika, od predstavnika diplomatskih misija i državnih organa do zaposlenih u drugim javnim ili privatnim institucijama koje posluju sa inostranstvom.

Knjiga D. Dašića sastoji se od pet međusobno povezanih delova: 1. – diplomatija kao savremeni sistem, 2. – diplomatsko opštenje, 3. – modeli savremene diplomatije, 4. – ekonomska multilateralala i 5. – ekonomska bilateralala.

Lako se uočava da bi već prvi deo knjige, posvećen *diplomatiji kao savremenom sistemu* mogao biti objavljen i kao poseban i zaokružen rad o diplomatiji. On sadrži vrlo sistematski pregled svih aspekata diplomatije, od detaljnog pregleda pojma i predmeta diplomatije, organizacije spoljnih poslova, analize pojmova bilateralne i multilateralne diplomatije, opisa konzulatnih odnosa, diplomatskog obaveštavanja, studije o „diplomatskoj

profesiji“, pa do pregleda, odnosno definicija „stanja u diplomatskim odnosima“.

U nastavku razmatranja opštih pitanja diplomatije, teorijskih i praktičnih, autor je u drugom delu knjige detaljno obradio veoma aktuelnu problematiku diplomatskog obaveštavanja, pregovaranja, lobiranja i špijunaže, odnosno raznovrsne oblike diplomatskog opštenja kroz koje se ostvaruje i vrednuje aktivnost svakog učesnika u diplomatskom procesu, kako pojedinačnog diplomate, tako i diplomatske službe u celini.

Već u trećem delu knjige, prikazujući najznačajnije modele savremene diplomatije, kao što su politička, samit, šatl, javna i vojna diplomatija, autor sa naročitom pažnjom jedno poglavlje posvećuje i „ekonomskoj diplomatiji“. On razmatra pitanja pojma ove grane diplomatije, njene geneze, ciljeva, modela i daje podelu na državnu i nedržavnu ekonomsku diplomatiju. Najzad, autor se bavi i pitanjem „ko su ekonomske diplomate“? Kao i u slučaju definisanja drugih pojmova, u ovom delu rada nalazimo pregled, najmanje desetak različitih definicija ekonomske diplomatije. Autor zatim nudi i svoju sintetičku definiciju ovoga pojma. U okviru istorijskog pregleda aktivnosti ekonomske diplomatije, autor s pravom ukazuje da se u suštini ne radi o praksi koja je otpočela nedavno, tj. u XX ili XXI veku. Dobar deo međunarodnih aktivnosti, posebno nekih država koje su za osnovu imale razvoj trgovine, poput Venecije ili starog Dubrovnika, svodio se na diplomatske aktivnosti koje su imale prvenstveno ekonomski cilj. Govoreći o savremenim tendencijama, autor posebnu pažnju posvećuje usponu ekonomske diplomatije kao posledicu činjenice da „*nikada ekonomija i ekonomski odnosi nisu imali toliki značaj kao danas*“, jer su „*tržište i profit postali alfa i omega spoljne politike...nacionalne bezbednosti i međunarodnih odnosa uopšte*“. Ovaj stav potkrepljen je i diferenciranim pregledom raznih novih oblika ekonomske diplomatije - autor nabraja čak trinest, uključujući i „diplomatiju ekonomskih podsticaja“ i „diplomatiju ekonomskih integracija“. Posebno je zanimljiva i autorova analiza o akterima u ekonomskoj diplomatiji, pri čemu se daju primeri iz savremene državne prakse (SAD), ali se ukazuje i na značaj nedržavnog sektora (preduzeća, NVO, transnacionalni akteri) što je, i inače, jedna od sve važnijih karakteristika modernih međunarodnih odnosa.

U kontekstu aktuelnog preispitivanja ekonomske diplomatije u Srbiji, posebno je zanimljiva autorova analiza o tome ko su i kakve bi trebalo da budu ekonomske diplomate. Dr Dašić na plastičan način daje svoje mišljenje o „ekonomskom diplomati“ (poredi ga, između ostalog, i sa violinistom koji ne samo da treba da poznaje svoj instrument nego i da ga na pravi način koristi) i posebno ističe potrebu za visokom profesionalizacijom ovog posla, odnosno aktivnosti. U ovom delu, autor se konkretno uključuje u debatu o tome kakve bi trebalo da budu ekonomske diplomate i na koji način bi oni trebalo da se biraju. Izražava i svoj kritičan stav prema trenutnoj praksi u Srbiji (posebno kada se radi o činjenici da je ekonomska diplomatija skoro sasvim odvojena i izdvojena od klasične diplomatije ministarstva inostranih poslova). Polazeći od svog bogatog praktičnog iskustva, autor se zalaže da ekonomske diplomate

budu „organski deo MIP-a“, kao i da se rezultat njihovog rada javno ocenjuje po objektivnim kriterijima.

Značajno je i nastojanje dr Dašića da komparativno prikaže modele ekonomske diplomatije (američki, brazilski, francuski, srpski model) uključujući i organizaciju pojedinih ministarstva i diplomatskih misija.

Četvrti deo knjige posvećen je temi ekonomske multilaterale, dakle, diplomatskog delovanja u okviru međunarodnih institucija i organizacija koje imaju ekonomske ciljeve. U suštini, ovaj deo posvećen je prikazu multilateranog ekonomskog sistema. On sadrži jedan vrlo važan „uvod“ koji se na više od tridesetak stranica bavi analizom globalizacije, odnosno trendova u svetskoj privredi. Radi se o više nego bogatom i sadržajnom pregledu savremenih trendova u svetskoj privredi koji sam po sebi može da bude vrlo koristan i pregledan priručnik za svakog ekonomskog diplomatu, kao i studenta ovog predmeta. Slede vrlo kvalitetna poglavlja o pojedinim međunarodnim institucijama, poput STO, MMF, Svetske banke i dr., kao i izuzetno pregledno poglavlje o regionalnim ekonomskim integracijama, uključujući i za nas najvažnije, poput EU i CEFTA. Celi prikaz multilateralnih i regionalnih organizacija izuzetno je kompletan i detaljan. Možemo konstatovati da on impresionira svojom sistematičnošću i jasnoćom prikaza. Ipak, imajući u vidu obim dela, kao i značaj pojedinih organizacija, smatramo da bi bilo korisno sugerisati da se u nekom od budućih izdanja ovog rada promeni „odnos“ poglavlja (odnosno obim i detalje analize) u smislu još većeg i detaljnijeg prikaza EU i njene trgovinske politike kao i CEFTA (uz npr. i EFTA i Carinsku uniju ZND) kao najbitnijih za Srbiju s jedne strane, u odnosu, s druge strane, na prikaz brojnih drugih ekonomskih institucija i organizacija čije poznavanje nije bez značaja, ali ipak nije u prioritetu srpske ekonomske diplomatije. Ova sugestija donekle bi mogla da se odnosi i na proučavanje tek nedavno osnovane Evroazijske unije. Ona u perspektivi, takođe, može da postane zanimljiv okvir za nastupanje naših ekonomskih diplomata, na jednom, za nas tradicionalnom i velikom tržištu na kome, na žalost, još uvek nismo dovoljno prisutni.

Peti deo ovog obimnog dela posvećen je „ekonomskoj bilateralni“ i u suštini obuhvata teorijske i praktične aspekte međunarodne trgovine, odnosno spoljnoekonomske politike jedne zemlje. Kao i u ostalim delovima svoje knjige, autor sa sistematičnošću prikazuje politike međunarodne trgovine, poslove spoljne trgovine, spoljnotrgovinske instrumente i koncepte koji su neophodni za analizu i razumevanje spoljnoekonomskih tokova jedne zemlje, poput eksterne zaduženosti, politike deviznog kursa, platnog prometa sa inostranstvom i drugo. U okviru poglavlja „dugoročna saradnja sa inostranstvom“ autor sistematski obradjuje i korisne informacije i definicije, poput pojma industrijske svojine, žiga, licence itd. Posebno poglavlje je posvećeno ekonomskoj saradnji sa dijasporom, kao nekoj vrsti specifičnog ekonomskog (i društvenog) resursa, posebno za zemlju kao što je Srbija. U poslednjem, nešto kraćem poglavlju koje nosi naslov „bilansiranje ekonomske saradnje sa inostranstvom“ zanimljiv je odeljak koji se odnosi na mogućnost „merenju ekonomskog učinka diplomatske službe“. Može se konstatovati da se radi o sugestiji autora za jaću orijentaciju

ministarstva inostranih poslova, a posebno diplomatskih predstavništava, u pravcu delovanja u okviru ekonomske diplomatije. Međutim autor nije konkretnije razradio ovu teorijsku sugestiju kroz, recimo, primere koji bi sadržali i konkretne cifre i moguće podatke.

Na kraju, možemo ipak sugerisati da bilo vrlo celishodno da uz ovaj deo rada, koji predstavlja više teorijski prikaz „ekonomske bilaterale“, u nekom budućem izdanju ove knjige bude uključen još i prilog – poglavlje knjige, koji bi se na konkretan način bavio analizom spoljnotrgovinskih, platnobilansnih i investicionih odnosa i tokova Republike Srbije (uključujući i odnose sa pojedinim zemljama i regionima), što bi čitaocima pomoglo da na još praktičniji i konkretniji način razumeju i obuhvate celu temu.

U zaključku, možemo konstatovati da knjiga dr Davida Dašića – *Diplomatija: savremena & ekonomska*, po svojoj obimnosti, sistematičnosti, utemeljenosti, korišćenju izvora i bibliografije, obuhvatu tema i analizi detalja, predstavlja kapitalan doprinos ovoj temi. Impresionira širina autorovog pristupa i njegovih analiza, kao i posvećenost svakom detalju, uz korišćenje obimne literature. Dr Dašić je, koristeći kako svoje dugogodišnje iskustvo univerzitetskog profesora i naučnog radnika, tako i svoje, ne manje dugo iskustvo iz bogate prakse diplomate, uspeo da pruži značajan doprinos izučavanju i prikazu najaktuelnijih diplomatskih tema, posebno onih ekonomske prirode. Sa sigurnošću se može konstatovati da će ova knjiga, osim kao udžbenik, biti korišćena i kao nezaobilazan izvor informacija i podataka o diplomatiji, savremenoj i ekonomskoj, kao i koristan priručnik za sve one, u državnim ili privatnim institucijama, koji se bave ovom oblašću.

Duško LOPANDIĆ